

บทที่ 9 บทบาทของครูสุขศึกษา

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. การจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน
2. การปฏิบัติงานในห้องพยาบาล
3. การแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน
4. งานวิชาการ การปกครองชั้น การสร้างวินัย
5. สรุป
6. คำถามและกิจกรรมท้ายบทที่ 9

จุดประสงค์ในบทที่ 9

1. วางแผนการจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียนได้
2. ระบุการปฏิบัติงานในห้องพยาบาลได้
3. อธิบายวิธีการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนได้
4. อธิบายงานวิชาการ การปกครองชั้น และการสร้างวินัยได้

บทที่ 9

บทบาทของครูสุขศึกษา

ความนำ

ความเจริญของประเทศย่อมขึ้นอยู่กับประชาชนในชาติ ถ้าประชาชนในชาติเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี ย่อมส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันถ้าหากประชาชนในชาติขาดประสิทธิภาพ สุขภาพร่างกายอ่อนแอ สุขภาพจิตเสีย ก็ย่อมส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า หรืออาจจะไม่พัฒนาต่อไป จนกลายเป็นประเทศด้อยพัฒนาไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้ครูสุขศึกษา นอกจากจะมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้เยาวชนมีความรู้ในเรื่องสุขศึกษา และสุขภาพอนามัย เพิ่มพูนประสบการณ์ ทักษะทางด้านสุขศึกษา อีกทั้งเป็นการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชน โดยนักเรียนนำไปถ่ายทอดแก่สมาชิกในครอบครัวแล้วนั้น ครูสุขศึกษาคงจะทำหน้าที่ต่อไปอีกด้วย ดังนี้คือ

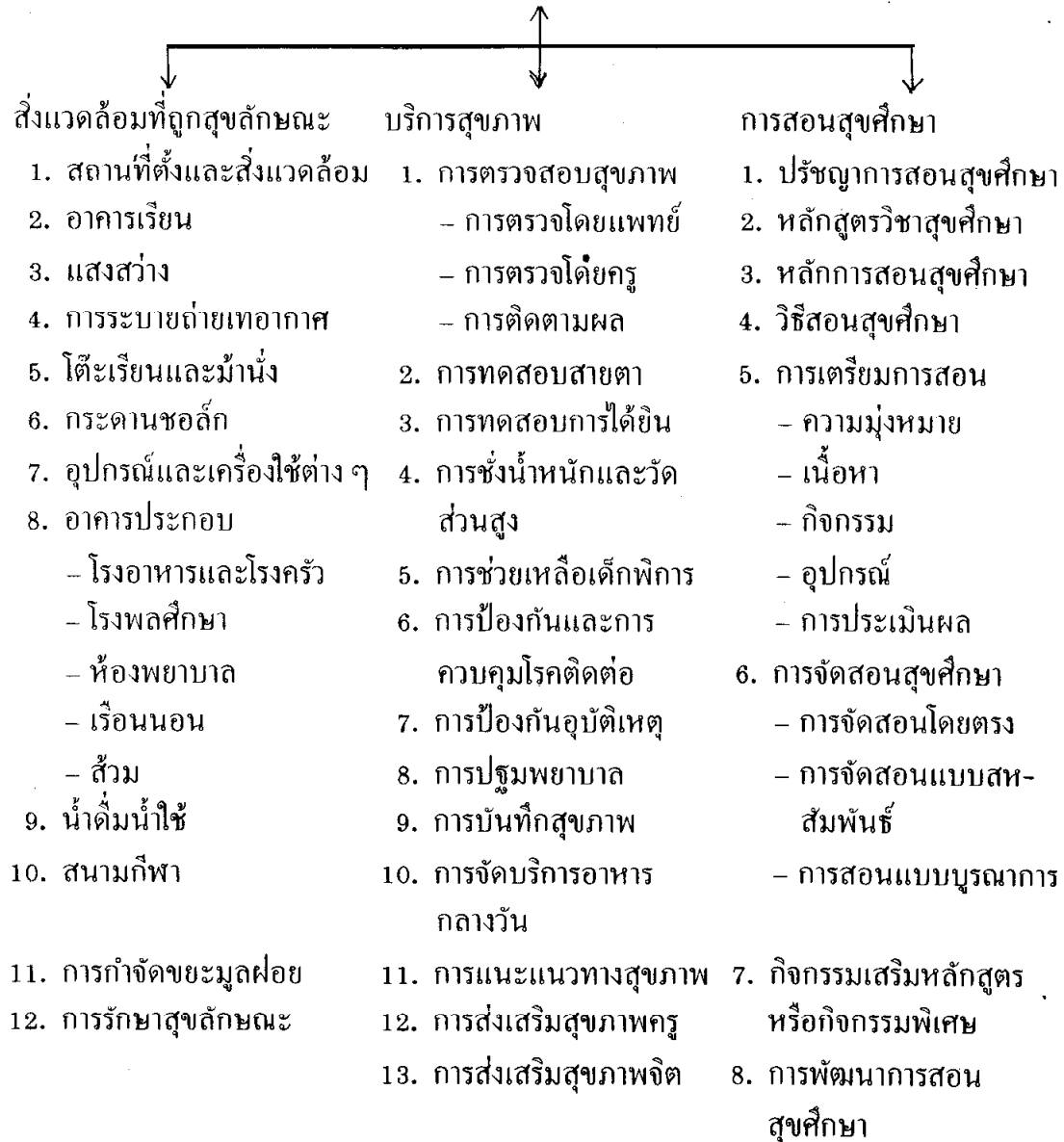
1. การจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน
2. การปฏิบัติงานในโรงพยาบาล
3. การแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน
4. งานวิชาการ การปกครองชั้น การสร้างวินัย

การจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน¹

ครูสุขศึกษาคงจะมีหน้าที่ในการจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน ดังนี้

¹สุชาติ โสมประยูร, เล่มเดียวกัน, หน้า

โปรแกรมสุขภาพ
ในโรงเรียน



การปฏิบัติงานในห้องพยาบาล

ครูสุขศึกษานอกจากจะทำหน้าที่ในการสอนวิชาสุขศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังต้องปฏิบัติงานในห้องพยาบาล โดยทำหน้าที่เป็นพยาบาลโรงเรียนอีกด้วย และรับผิดชอบในเรื่องสุขภาพของนักเรียน¹ คือ

1. ทำหน้าที่ในการพยาบาลแก่นักเรียน

- การทำแผล
- การปฐมพยาบาล
- การนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล

2. ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างงานบริการสุขภาพในโรงเรียนกับโครงการสุขภาพ:

อื่น ๆ

- ประสานงานกับการจัดสุขภาพโรงเรียน
- ประสานงานกับการบริการสุขภาพของโรงเรียน
- ประสานงานกับโครงการของคณะกรรมการอนามัยโรงเรียน
- ประสานงานกับโปรแกรมสุขภาพของนักเรียน

3. ทำหน้าที่ร่วมกับกรรมการสุขภาพในโรงเรียน และงานสุขภาพของประชาชน

ที่จะส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน

- เจ้าหน้าที่หน่วยมาเลเรีย มาทำการกำจัดยุงที่โรงเรียน
- ทันตนามัชมาอบรมวิธีการรักษาฟันให้สะอาด
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาสาธิตวิธีการดับเพลิง

การแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน²

บริการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน

การแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน ช่วยทำให้การเรียนการสอนสุขศึกษาได้ผลสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นกับนักเรียนส่วนใหญ่มักจะเป็นปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นรายบุคคล และปัญหาต่างๆ เหล่านั้นต้องการความช่วยเหลือ หรือการแก้ไขโดยรีบด่วน

ความมุ่งหมายของการแนะแนวสุขภาพ

1. ให้นักเรียนได้ตรวจสอบสุขภาพของตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดย

วิธีการสังเกต

¹รัตนา เสงส์สวัสดิ์, สุขศาสตร์ในโรงเรียน, กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด, 2526. หน้า 52-53.

²รัตนา เสงส์สวัสดิ์, สุขศาสตร์ในโรงเรียน, เล่มเดียวกัน, หน้า 136- 139

2. เพื่อตรวจหาสิ่งใดบกพร่องที่ควรได้รับการปรับปรุงหรือการรักษา
3. เพื่อให้นักเรียนระวังรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ
4. เพื่อให้นักเรียนมีวิธีที่จะพัฒนาสุขภาพของตนเองอย่างเหมาะสม
5. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องตามหลักสุขบัญญัติ
6. เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักป้องกันโรค และอุบัติเหตุต่าง ๆ
7. เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ทางด้านสุขศึกษาไปปฏิบัติอย่างได้ผล

วิธีการแนะแนวสุขภาพ

1. แนะนำเป็นรายบุคคล เช่น
 - นักเรียนมีปัญหาเรื่องทุโภชนาการ
 - นักเรียนขาดการออกกำลังกายอย่างพอเพียง
2. จัดแนะนำเป็นคณะหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งมีปัญหาเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน

เช่น

- การใช้ห้องพยาบาลอย่างถูกต้อง
- ความจำเป็นที่จะต้องฉีดวัคซีน

3. ผู้แนะนำควรจะศึกษาปัญหาสุขภาพของนักเรียนเสียก่อนที่จะให้บริการแนะ

แนว เช่น

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน
- ศึกษาจากบันทึกสุขภาพ
- ศึกษาจากการสัมภาษณ์นักเรียน
- ศึกษาจากการสนทนากับผู้ปกครอง

4. จัดการแนะแนวสุขภาพต่อเนื่องกันไปทั้งปี เช่น

- ปีละ 2-3 ครั้ง
- เทอมละ 1 ครั้ง
- เดือนละ 1 ครั้ง

5. ผู้แนะนำจำเป็นต้องติดตามผลในเรื่องต่อไปนี้

- นักเรียนได้นำเอาไปปฏิบัติได้หรือไม่
- นักเรียนได้นำไปปฏิบัติได้ผลมากน้อยเพียงใด
- ผู้แนะนำนำไปประเมินผลการแนะแนวทางสุขภาพ
- ผู้แนะนำนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงเทคนิค หรือวิธีการแนะแนวให้ดีขึ้น

6. การแนะแนวสุขภาพ ถ้าไม่ใช่แพทย์ควรแนะนำเฉพาะหลักทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เช่น

- การเลือกกิจกรรมกีฬาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ
- การพักผ่อนให้พอเพียงกับความต้องการของร่างกาย

สิ่งที่ควรแนะแนวทางสุขภาพ ได้แก่

1. แนะนำเกี่ยวกับการพักผ่อน เพื่อประโยชน์ทางสุขภาพ เช่น ฤดูใกล้สอบนอนน้อยอาจจะทำลายสุขภาพ
2. การออกกำลังกาย และการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย เช่น มีรูปร่างอ้วน เลือกกิจกรรมกีฬาเดินรำ รำไทย แทนที่จะไปเลือกกิจกรรมกีฬาที่ต้องใช้ความว่องไว อย่างเช่น บาสเกตบอล กรีฑาประเภทลู่
3. การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายให้พอเพียงในทุก ๆ หมู่ ไม่ใช่รับประทานอาหารเกินพอดี จะทำให้อ้วนเกินไป
4. การรักษาอวัยวะของร่างกายให้สะอาด เช่น ฟัน ตา หู กอและจมูก ฯลฯ
5. การป้องกันอุบัติเหตุมิให้ทำลายสุขภาพ เช่น การปฏิบัติตามทกฏจราจรอย่างเคร่งครัด การเล่นกีฬาบนพื้นสนามที่ปรับเรียบ เป็นต้น
6. การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ มิให้เป็นภัยต่อสุขภาพและแนะนำให้ใช้บริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน
 - เจ็บป่วยพบแพทย์แผนปัจจุบัน
 - รับการตรวจร่างกายเป็นระยะ ๆ

วิธีที่ครูจะช่วยในการแนะแนวสุขภาพ¹

1. สังเกตว่านักเรียนคนใดมีร่างกายไม่สมบูรณ์ ลาป่วยบ่อย ๆ มีความผิดปกติทางร่างกายบางประการ ความเจริญเติบโตทางด้านความสูง น้ำหนักไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร หรือไม่สมดุลย์กันกับอายุ ครูควรให้นักเรียนลองสำรวจตัวเอง ครูควรตรวจดูจากบัตรสุขภาพซึ่งได้ทำบันทึกไว้ ควรหาสาเหตุโดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง และส่งตัวนักเรียนไปให้แพทย์ตรวจเพื่อให้คำแนะนำ
2. สังเกตและศึกษาว่านักเรียนคนใดปรับตัวไม่ได้ หรือปรับตัวไปในทางที่ไม่เหมาะสม มีความวิตกกังวลอยู่เสมอ ชอบนั่งเหม่อลอย แก้ปัญหาไม่ได้ ไม่มีเพื่อน ไม่ชอบคบเพื่อน อารมณ์รุนแรง ห้วนใจง่ายผิดปกติ ไม่สามารถบังคับอารมณ์ได้ ชอบแสดงกิริยาอาการแปลก ๆ ในห้องเรียนหรือในสนามเล่น ครูควรให้นักเรียนเขียนหรือเล่าความคับข้องใจ ความวิตกกังวลและปัญหาสุขภาพจิต ครูควรศึกษาถึงสาเหตุโดยใช้กลวิธีทางการแนะแนว หลาย ๆ อย่างประกอบกัน และจากบุคคลหลาย ๆ ประเภท เช่นจากครูที่สอนวิชาต่าง ๆ

¹ดวงเดือน พิศาลบุตร, การแนะแนว, พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2515, หน้า 59--60.

ผู้ปกครอง เพื่อนของนักเรียน นอกเหนือไปจากตัวนักเรียนผู้นั่นเอง ครูควรให้การปรึกษา หรือเป็นรายบุคคล (Individual Counseling) โดยให้นักเรียนเป็นผู้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง ถ้าครูมีความรู้และความสามารถที่จะจัดทำเองได้ ถ้าจัดเองไม่ได้ก็ควรส่งไปให้ครูแนะแนว ประจำโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ และถ้าถึงขั้นที่ควรจะให้จิตแพทย์ช่วย ก็ควรจะได้จัดการ ติดต่อกับและดำเนินการ

3. ครูควรสำรวจว่าสภาพของสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน รวมทั้งบรรยากาศในโรงเรียน โดยทั่วไป กิจกรรมและการบริการต่าง ๆ มีผลต่อสุขภาพของนักเรียนทั้งทางกายและทาง จิตใจอย่างไรหรือไม่ เช่น ห้องเรียน ห้องอาหาร ไม่ถูกสุขลักษณะ อาหาร ไม่มีคุณค่าทาง อาหารเพียงพอ สนามเล่นและเครื่องเล่นไม่ได้รับการดูแลให้มีความปลอดภัยเพียงพอ การ สอนและการให้การบ้านไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นงานหนักมาก เกินกำลังสำหรับนักเรียนบางคน การสอนของครูแต่ละคนไม่มีการประสานงานกัน ไม่มีความ สัมพันธ์ระหว่างวิชาเท่าที่ควร และไม่ทราบว่าครูคนใดให้การบ้านนักเรียนมากน้อยเพียงใด และกำหนดส่งงานเมื่อใด ทำให้นักเรียนมีงานหนักเกินไปในบางขณะ และน้อยเกินไปใน บางโอกาส ครูควรช่วยสร้างบรรยากาศ สถานการณ์ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้ได้ผลดี ต่อสุขภาพของนักเรียนทั้งทางร่างกายและทางจิตใจได้ การสอนควรจะต้องคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคลบ้าง และควรจัดให้เหมาะสมและสนองความสามารถ ความถนัด ความ สนใจและความต้องการของนักเรียนพอสมควร

4. จัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ และให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นในเรื่องการ แบ่งเวลา การใช้เวลาให้ถูกต้องในด้านการเรียน การเล่น การทำงาน การพักผ่อนนอนหลับ การหาความเพลิดเพลิน การทำงานอดิเรก การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารเป็นเวลา ว่ามีผลต่อสุขภาพทางกายและทางจิตอย่างไร นักเรียนจะช่วยกันคิดวิธีการแก้ไขปรับปรุง ตนเองให้ดีขึ้นได้อย่างไรบ้าง

(อาจจัดให้นักเรียนอภิปรายเรื่องการรักษาความสะอาด การรับประทานอาหารที่ถูก ส่วนสัดส่วน มีคุณค่าทางอาหาร การปรับตัวเองเมื่อมีปัญหาต่างๆ การสนองความต้องการที่เป็นขั้นมูลฐานให้เหมาะสมและถูกทาง)

5. จัดเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ มาบรรยาย หรืออภิปรายเป็น ครั้งคราวเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพทางกายและทางจิต ความเจริญเติบโตของร่างกายตามวัย และความเปลี่ยนแปลงในระยะวัยรุ่น ควรช่วยตนเองได้อย่างไร การใช้จ่ายต่างๆ โดยอาจเชิญ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักการศึกษามาเป็นวิทยากร

6. จัดฉายภาพยนตร์หรือภาพนิ่งเกี่ยวกับสุขภาพ หรืออาจเป็นเรื่องที่แสดงถึง

สาเหตุของการมีพฤติกรรมแปลก ๆ อันเนื่องมาจากความกดดันของอารมณ์ทางเพศและอื่น ๆ ซึ่งเด็กไม่สามารถหาวิธีที่จะปรับตัวให้เหมาะสมและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ถูกต้องได้

7. จัดนิทรรศการหรือจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับการมีสุขภาพดี โดยให้นักเรียนช่วยกันหาภาพ หรือหาความรู้ด้วยการตัดหรือคัดข้อความจากหนังสือพิมพ์ หรือเอกสารต่าง ๆ มาติด โดยให้มีการผลัดเปลี่ยนกันไปตลอดทั้งปี เพื่อสร้างความสนใจและทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรู้จักรักษาสุขภาพของตนเองและสุขภาพของส่วนรวม

8. โรงเรียนควรจัดบริการในเรื่องการตรวจโรคและการป้องกันโรค เช่น การปลูกฝีฉีดยา การจัดห้องพยาบาลและการให้ยาที่ถูกต้อง การจัดสถานที่ให้ถูกสุขลักษณะ การสร้างสุขนิสัยที่ดีให้แก่ นักเรียน การจัดอาหารกลางวันที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ รวมทั้งการจัดน้ำดื่มที่สะอาด และการจัดห้องน้ำห้องส้วมให้ถูกสุขลักษณะ

9. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ช่วงเวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเป็นการช่วยเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจ เช่น กีฬา กิจกรรม สันทนาการ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ

10. จัดการแสดงละครหรือจัดการแสดงนั้นสั้น ๆ ให้นักเรียนแต่งเนื้อเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดความไม่สบายใจ ปรับตัวไม่ถูก แล้วแสดงวิธีแก้ไขและป้องกันด้วย

11. จัด Group Counseling แนะนำวิธีแก้ปัญหา ฝึกหัดทดลองปฏิบัติและแนะนำวิธีปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ

อนึ่ง สำหรับในเรื่องการแนะแนวทางสุขภาพ และรวมถึงการติดตามผลเกี่ยวกับบริการสุขภาพในด้านต่าง ๆ (เช่น การที่นักเรียนได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์ และแพทย์ให้ยาก็ไปรักษาที่บ้าน เป็นต้น) ครูประจำชั้นจะต้องเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในเรื่องเหล่านี้ด้วย เพราะครูประจำชั้นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนและมีโอกาสที่จะแนะนำ ตักเตือนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามคำแนะนำต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

งานวิชาการ การปกครองชั้น การสร้างวินัย

งานวิชาการของครูสุศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้โดยเกิดจาก

1. การมีทักษะการสอนแต่ละเรื่องอย่างเชี่ยวชาญเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ และเป็นการสร้างศรัทธาในนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2. มีความแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่สอน ซึ่งครูสุศึกษาควรจะศึกษาจากตำราหลาย ๆ เล่ม อย่างพยายามยึดแบบเรียนเพียงเล่มเดียว เพราะจะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย

3. การเลือกหนังสือแบบเรียน โดยพิจารณาจากตัวนักเรียนเป็นหลัก

4. การใช้อุปกรณ์การสอนมาช่วยสอน และสร้างความเข้าใจ ความสนใจในบทเรียน
"ได้อย่างดียิ่ง"

5. ตรวจงานนักเรียน เช่น ให้นักเรียนค้นคว้าทำรายงาน การสำรวจ ฯลฯ ครูต้อง
คอยพยายามตรวจผลงานของนักเรียน ซึ่งเป็นการติดตามผลการเรียนที่ดีวิธีหนึ่ง

6. การสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่เรียนไม่ทันเพื่อน หรือบางชั้นเรียนที่เรียนอ่อน
เป็นต้น

7. การเป็นครูประจำวัน หรือครูที่ปรึกษา ครูเวร ซึ่งจะทำได้ใกล้ชิดเด็กมากขึ้น
และคุ้นเคยกับนักเรียนดีขึ้น

เมื่อครูสุขศึกษาได้พยายามปฏิบัติงานวิชาการดังกล่าวข้างต้นได้อย่างเต็มที่
ปัญหาอื่น ๆ เช่น การปกครองชั้น การสร้างวินัย และปัญหาอื่น ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

สรุป

ครูสุขศึกษานอกจากจะต้องทำหน้าที่ในการสอนวิชาสุขศึกษาในห้องเรียนแล้ว ยังมีหน้าที่และบทบาทเพิ่มเติมอีกคือ การจัดโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน การปฏิบัติงานในห้องพยาบาล รับผิดชอบเรื่องสุขภาพของนักเรียนโดยการปฐมพยาบาล ประสานงานระหว่าง บริการสุขภาพในโรงเรียนกับโครงการสุขภาพอื่น ๆ ทำหน้าที่ในการแนะนำสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน เช่น แนะนำเป็นรายบุคคล กลุ่ม และคณะ นอกจากนั้น จะต้องทำหน้าที่เรื่องงานวิชาการ การปกครองชั้น และการสร้างวินัย

คำถามและกิจกรรมท้ายบทที่ 9

1. เขียนโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน
2. อธิบายการปฏิบัติงานในห้องพยาบาล
3. อธิบายความมุ่งหมาย วิธีการแนะนำสุขภาพ
4. ระบุสิ่งที่ควรแนะนำทางสุขภาพ
5. อธิบายวิธีการที่จะช่วยครูในการแนะนำสุขภาพ
6. อภิปรายงานวิชาการ การปกครองชั้น และการสร้างวินัย